

Sveriges Allmänningsskogars Förbund

Till: Klimat- och näringslivsdepartementet

Dnr: KN2026/00195

Remissvar: Delredovisning och konsekvensutredning av förslag till nationellt fridlysta arter (KN2026/00195)

Om remissinstansen

Sveriges Allmänningsskogars Förbund (Förbundet) företräder 21 besparings- och allmänningsskogar i Dalarna, respektive Norrbotten, vilka tillsammans äger mer än 670 000 hektar skog. Dessa skogar ägs i sin tur av ca. 35 000 delägare, varav många är boende i närområdet och verksamma inom jord- och skogsbruk. Besparings- och allmänningsskogarna utmärker sig genom sitt lågintensiva överhållningsskogsbruk som innebär att man avverkar senare än de flesta andra skogsägare. Denna form av förvaltning liknar de moderna ekologiska landskapsmodellerna och producerar en stor mängd mycket högklassigt virke, samtidigt som man gynnar den biologiska mångfalden och binder kol i skogen under längre tid än genomsnittlig svensk skogsförvaltning.

Allmän inställning

Sveriges Allmänningsskogars Förbund (Förbundet) har beretts tillfälle att yttra sig över Naturvårdsverkets delredovisning av förslag till nationellt fridlysta arter samt över den kompletterande konsekvensutredningen.

Förbundets övergripande ståndpunkt är äganderättens grundläggande innehåll. Inskränkningar i den rätten kräver starkt vetenskapligt stöd, tydlig proportionalitet och, när inskränkning faktiskt sker, rättvis och skyndsam ersättning. Remissunderlaget i sin helhet lever dessvärre inte upp till dessa krav.

1. Processens brister är allvarliga och måste åtgärdas

Naturvårdsverket konstaterar själv att listan tagits fram under stor tidspress, att den är preliminär, att rödlistan 2025–2026 ännu inte är beslutad, att regelverket för arternas skydd inte är beslutat, och att även konsekvensutredningen därför måste ses som preliminär. Skogsstyrelsen och Jordbruksverket har haft för kort tid att lämna synpunkter på ett rörligt material.

Detta är oacceptabelt. En lista med rättsligt bindande konsekvenser för hundratusentals skogsägares brukanderätt kan inte fastställas på aktuellt underlag. Förbundet noterar särskilt att konsekvensutredningen inte har kunnat analysera skillnaderna mellan nuvarande bilaga 2 och den föreslagna listan i detalj, exempelvis hur många fler eller färre lokaler som berörs. Det är en fundamental brist i ett dokument som ska utgöra beslutsunderlag.

Förbundet yrkar att:

- Slutlistan inte fastställs förrän rödlistan 2025–2026 är beslutad och regelverket för arternas skydd är fastställt, så att klassningarna vilar på aktuellt och mer vetenskapligt underlag.
- Samtliga remissinstanser ges adekvat tid för översyn av det slutliga underlaget, inte några få dagar som i detta fall, vilket Naturvårdsverket själv beskriver som problematiskt.
- Konsekvensutredningen kompletteras med kvantitativa uppskattningar av berörda arealer produktiv skogsmark och ekonomiska konsekvenser för enskilda skogsägare per art eller artgrupp.
- Artlistan inte träder i kraft förrän både regelverket och ett ersättningssystem är på plats.

2. Skogsbruk och nationellt fridlysta arter

Konsekvensutredningen konstaterar att förslaget innebär lättnader för areella näringar jämfört med nuläget, särskilt genom det föreslagna undantaget vid avsevärt försvårande av pågående markanvändning. Förbundet välkomnar denna riktning, men vill betona att undantaget för pågående markanvändning ännu inte är beslutat eller prövat. Så länge regelverket är remitterat men inte fastställt kan inga garantier ges om hur stort utrymme skogsägaren faktiskt får att verka.

Förbundet vill även lyfta det som konsekvensutredningen själv antyder: Att det är sannolikt att fokus i framtida konflikter kommer flytta från nationellt fridlysta arter till EU-skyddade arter, där skyddet generellt sett är starkare och undantagen färre. Lättnaderna på nationell nivå riskerar därför att bli mer begränsade i praktiken än vad utredningen antyder.

Förbundet yrkar att:

- Proportionalitetsprincipen görs till en explicit och vägledande utgångspunkt: varje föreslagen fridlysning ska vara nödvändig, ändamålsenlig och inte gå utöver vad som krävs för att upprätthålla artens livskraftiga population på nationell nivå.
- Undantaget för pågående markanvändning fastställs i regelverket innan artlistan träder i kraft, så att skogsägaren vet vilket skydd som faktiskt gäller.

3. Ersättning till markägare

Konsekvensutredningen saknar en redogörelse för ersättning till skogsägare vars brukanderätt faktiskt inskränks till följd av fridlysning. Att artlistan kan medföra begränsningar i skogsbruksåtgärder erkänns i dokumentet, särskilt för akut hotade arter där undantaget för pågående markanvändning inte gäller. Ändå behandlas frågan om kompensation inte.

Förbundets ståndpunkt är att varje inskränkning i skogsägarens rätt att bruka sin mark som medför ekonomisk skada måste ersättas. Detta gäller oavsett om inskränkningen grundas på nationell eller EU-baserad fridlysning.

Förbundet yrkar att:

- Konsekvensutredningen kompletteras med en redogörelse för tillgängliga ersättningsåtgärder för skogsägare vars brukanderätt begränsas av de föreslagna fridlysningarna.
- Regeringen snarast lägger fram förslag om ett generellt, rättssäkert och tillgängligt ersättningssystem kopplat till artskyddsregelverkets begränsningar av skogsägarens brukanderätt.

4. Knärot och proportionaliteten i artskyddet

Förbundet vill särskilt uppehålla sig vid knärot som konsekvensutredningen behandlar explicit och föreslår ska förbli fridlyst. Naturvårdsverket motiverar detta med att arten är en CITES-listad orkidé, rödlistad som sårbar (VU), och att skogsbruk utgör en allvarlig hotbild.

Förbundet ifrågasätter denna bedömning. Knärot är registrerad på över 112 000 platser i Artportalen och på senare tid rapporteras mer än 20 000 nya lokaler per år. Arten förekommer i nära nog hela landets granskogar och trots detta kan knärotens blotta förekomst användas för att stoppa skogsbruksåtgärder.

Konsekvensutredningen anger själv att knärot inte ska skyddas mot åtgärder som innebär avsevärt försvårande av pågående markanvändning. Men så länge det omtvistade vetenskapliga underlaget för VU-klassningen inte granskas kritiskt och regelverket inte är beslutat, kvarstår risken att arten fortsättningsvis används som ett verktyg för att förhindra skogsbruk.

Det vetenskapliga underlaget för knärotens minskningstakt är ifrågasatt. En analys av Riksskogstaxeringens data har påvisat att den minskningstakt om 66 procent som används i forskning och myndighetsunderlag bygger på en felräkning, där femårsperioder jämförts på ett sätt som skapar en fabricerad trend. När data analyseras med korrekt metodik är bilden en annan. Att fastställa fridlysning baserat på ett omtvistat statistiskt underlag är inte förenligt med kravet på bästa tillgängliga kunskap.

Förbundet yrkar att:

- Knärot, med hänsyn till sin enorma utbredning och frånvaron av robust vetenskapligt stöd för hotklassningen, omklassas så att den inte längre förhindrar skogsbruksåtgärder.

- CITES-listning, vars syfte är att reglera handel, inte självständigt används som grund för fridlysning då CITES-listning berör kommersiell försäljning och inte pågående markanvändning.

5. Alternativa lösningar

Konsekvensutredningens avsnitt om alternativa lösningar avfärdar områdesskydd för fridlysta arter på grund av att det skulle bli orimligt kostsamt och resurskrävande.

Argumentet går att tillämpa omvänt: Om en art (exempelvis knärot) förekommer på tiotusentals lokaler och i våra vanligaste skogstyper, är den i sig ett argument för att varken fridlysning eller områdesskydd är rätt instrument, utan att arten klart och tydligt inte behöver skyddas från skogsbruk.

Konsekvensutredningen anger påpekar att blåsippa, gullviva och liljekonvalj bedöms vara livskraftiga nationellt och att risken för plundring är begränsad. Det är rätt bedömning och samma logik måste tillämpas konsekvent: Utbredd förekomst och begränsad faktisk hotbild ska leda till att arten tas bort från listan eller ges ett tydligt och rättssäkert undantag som inte innebär stopp för skogsbruksåtgärder.

Förbundet yrkar att:

- Den konsekvensanalys som ska redovisas i slutredovisningen särskilt prövar varje art mot frågan: "Förekommer arten i så stor utbredning att fridlysningen i praktiken fungerar som ett generellt hinder mot skogsbruksåtgärder snarare än som skydd av faktiskt hotade arter?"
- Arter som är registrerade på tiotusentals-hundratusentals lokaler inte ges ett artskyddsriktigt genomslag som de facto lämnar skogsägaren i rättsosäkert läge vid avverkningsanmälan.

6. Områdesskydd för svåridentifierade arter med få lokaler

Förbundet instämmer i Skogsstyrelsens synpunkt i remissarbetet: Arter med få lokaler, där arten är svår att identifiera eller hitta, bör hanteras med områdesskydd snarare än med generell fridlysning. Konsekvensutredningen avfärdar detta med hänvisning till att bildandet av områdesskydd är resurskrävande. Det är ett legitimt argument, men det bör inte innebära att fridlysning används som ett bekvämare alternativ när områdesskydd vore mer proportionerligt.

För arten är områdesskydd i de flesta avseenden ett starkare och mer riktat skyddsverktyg än generell fridlysning. För skogsägaren är det mer förutsebart och rättssäkert.

Förbundet yrkar att:

- Slutredovisningen tydligt motiverar varför fridlysning valts framför områdesskydd för varje föreslagen art med få lokaler, och att resursargumentet inte ensamt får väga tyngre än proportionalitetshänsyn.
- Naturvårdsverket i samarbete med Skogsstyrelsen tar fram tydliga kriterier för när artskydd respektive områdesskydd är proportionerliga instrument.

7. Det vetenskapliga underlaget kräver transparens och oberoende granskning

Förbundet noterar att listan baserats på preliminära bedömningar från rödlistan 2025–2026, vilken ännu inte beslutats när delredovisningen lämnades. Konsekvensutredningen är transparent med detta, vilket är bra. Men det väcker en grundläggande fråga: Hur ska skogsägare, remissinstanser och domstolar kunna granska det vetenskapliga stöd som ligger till grund för att en inskränkning i brukanderätten, när underliggande data ännu inte är publika?

En rättslig reglering av denna dignitet kräver ett robust, transparent och granskningsbart vetenskapligt underlag. Det räcker inte att hänvisa till SLU Artdatabankens bedömningar utan att de metoder och data som lett fram till klassningarna är tillgängliga för granskning.

Förbundet yrkar att:

- Det vetenskapliga underlaget för varje arts klassning (inklusive de data och metoder som använts) publiceras öppet och görs tillgängliga för oberoende granskning före slutredovisningen.
- För de arter där minskningstakten är det avgörande underlagets för hotklassning granskas den statistiska metodiken av oberoende experter.

Sammanfattande ställningstagande

Sveriges Allmänningsskogars Förbund ser allvarliga brister i både remissarbetets process och substans. Förbundet yrkar sammanfattningsvis att:

- Slutlistan fastställs först när rödlistan 2025–2026, regelverket och ett ersättningssystem är på plats.
- Remissinstanserna ges minst sex veckors granskningstid för det slutliga underlaget.
- Konsekvensutredningen kompletteras med kvantitativa uppskattningar av berörda arealer och ekonomiska konsekvenser per art eller artgrupp.
- Skogsägarens brukanderätt erkänns tas i beaktan och inskränkningar åtföljs av rättvis ersättning.
- Knärotens VU-klassning granskas av oberoende statistisk expertis och CITES-listning enbart används som grund för fridlysning där hotbilden för en art faktiskt är kommersiell handel.

- Vitt utbredda arter inte ges ett artskyddsriktligt genomslag som i praktiken innebär stopp mot normalt skogsbruk.
- Områdesskydd prioriteras framför fridlysning för svåridentifierade arter med få lokaler.
- Det vetenskapliga underlaget för artklassningar publiceras öppet och görs tillgängliga för oberoende granskning.

Med vänliga hälsningar

Nicklas Samils

Sveriges Allmänningskogars Förbund

Enviken, 2026-03-23